

tf g

memòria

belles arts

2018-2019

MENCIÓ: Arts Plàstiques

TÍTOL: Grau en Belles Arts

ESTUDIANT: Paula Sanz Lorente

DIRECTOR/A: Alfonso Julián Sánchez Luna

PARAULES CLAU: Cultura – tradició – rondalla – món rural – textura – detall

RESUM: Aquest projecte de TFG recull les primeres il·lustracions que formaran part del llibre “Contes a la fresca” de Jordi Raül Verdú, el qual es tracta de un recull de rondalles valencianes característiques de la cultura popular. Amb aquests dibuixos s’ha pretès destacar objectes típics així com oficis del món rural.

Índex

UNIVERSITAT
Miguel
Hernández

pàg/s.

1. Proposta i Objectius

04 - 04

2. Referents

05 - 08

3. Justificació de la proposta

09 - 10

4. Procés de Producció

11 - 12

5. Resultats

13 - 24

6. Bibliografia

25 - 26

1. PROPOSTA I OBJECTIUS

PROPOSTA

La proposta d'aquest projecte titulat "Il·lustracions a la fresca" ha estat la creació de les primeres il·lustracions que formaran part del llibre titulat "Contes a la fresca" de l'editorial Aladroc i, recoll·lectat i escrit per l'escriptor valencià Jordi Raül Verdú. Aquest llibre serà l'última edició de una col·lecció distingida de sis llibres, amb aquest set, on es recullen rondalles valencianes típiques, en la seua majoria, de la província d'Alacant.

"Contes a la fresca" recull un total de 35 contes populars de les comarques meridionals valencianes del Comptat, la Vall d'Albaida, l'Alcoià, el Vinalopó Mitjà, la Marina Baixa i la Marina Alta. Amb aquest llibre es pretén difondre i, sobretot, preservar la rica, variada i no sempre valorada com cal, cultura popular.

Amb l'objectiu de que no caiguen en l'oblit, la intenció principal de l'escriptor és la conservació i revalorització de l'estimada llengua valenciana i les seues tradicions rondallístiques. Per part de les il·lustracions, aquesta qüestió també és important, per tant, una finalitat a assolir ha estat la creació de un llibre afable per a tots els públics, que mostre les realitats de la quotidianitat de la gent d'abans, però fent accessible el llibre als mes petits.

Un total de 35 dibuixos acompanyaran les 35 històries de avies i avis de diversos pobles valencians que han participat per a que no es perdi allò que les seues mares i pares els van ensenyar un dia. Amb la participació d'aquest projecte per part d'artista, un cop més, dona recolzament a aquelles persones que cuiden la llengua i la cultura valenciana.

OBJECTIUS

- Cerca de punts comuns entre rondalles
- Crear una estètica plàstica que s'acomplí al tipus d'escriptura
- Adaptar totes les il·lustracions a la temàtica i posterior format d'impressió
- Fer il·lustracions accessibles per a tots els públics

2. REFERENTS

REFERENT TEMÀTIC

El referent principal de la temàtica que influeix directament aquests dibuixos és el llibre a il·lustrar. Al llarg de totes les històries que el componen, independentment del conte que s'hi conta, s'entreveuen els costums; la manera de pensar, de ser i d'actuar; els valors i les actituds dels seus protagonistes; els menjars, els oficis i la forma de vestir; les muntanyes, les plantes, els animals, la toponímia... i, sobretot, l'idiòlecte, el conjunt d'usos de la llengua característics de cada parlant. Tots aquests punts són els que s'han tractat de exposar i emfatitzar, donat que es a partir d'aquest punt que les històries tenen eixa essència personal de la terra en la que habiten.

Pel que fa al objecte il·lustrat, es centra en tots aquest aspectes de la vida rural, que creen un conjunt de coses que transporten a qualsevol a la vida dels avantpassats en la que es situen els contes, encara que aquests no tinguen dades concretes, s'entén pel context. Unes lleteres, una destral i un forcall, unes tisoires o una caixa de ferramentes, poden contar molt més del que són per la seua forma i aspecte que les paraules del propi conte. Aquests estan contats des de les veus de avis i avies que no expressen en cap moment més detall que el nombrar aquestes coses, introduint-les així amb quotidianitat i fent-les passar, de vegades, desapercebudes.

Per una altra banda, està l'assumpte de l'idiòlecte. Un punt a tenir en compte, doncs hi havia que trobar una forma de mostrar tot l'espectacle de varietats d'entonacions i maneres de parlar que prenen les històries. Al llegir el llibre es sent l'entonació tancada del pobles interiors i el parlar de fa uns anys. Així doncs, transportant aquesta diversitat dialectal a la gráfico-plàstica s'ha interpretat com textures diferents dins l'idioma, prenent forma de textures en els objectes que els doten de vida.

REFERENTS VISUALS

En els referents visuals, una gran influència en aquest projecte ha estat les imatges de llibre "Murta i els Menairons" de Mercè Climent, amb les il·lustracions de Pau Urios. En aquest llibre sens presenten uns dibuixos de objectes descontextualitzats i aïllats del seu entorn, sense fons, ombres al terra o línia d'horitzó, en la gran majoria. Amb aquest recurs gràfic s'aconsegueix dotar-los d'un clar protagonisme i rellevància dins de la història, encara que no

sigue una gran escena o tingue un paper clau. També, adquireix el poder de donar pas al lector per a que pugue imaginar-se pel seu compte la resta de l'escena en la que es situa l'objecte dibuixat, amb l'estètica que ofereix el conjunt d'il·lustracions. Podem observar aquesta autonomia dels objectes en les imatges figura 1 i figura 2.

Fig. 1

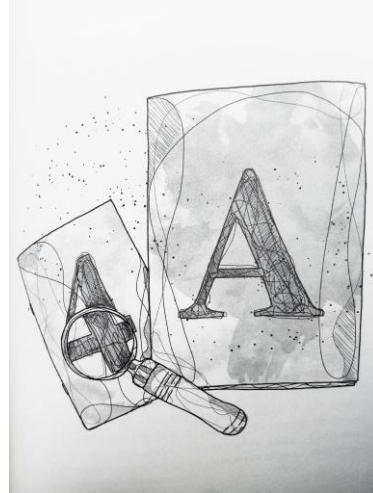

Fig.2

La manera en la que es presenten les imatges ha influït per la clara decisió de centrar-se de manera individual en els objectes de les rondalles que configuren el món antic, en lloc de escenificar accions dels personatges o protagonistes de les històries.

Pel que fa a l'estil de dibuix, les textures han estat un assumpte important, ja que interpreten en la seua diversitat la pluralitat dialectal. Encara que els contes siguen fantasiosos i moltes històries s'allunyen de la realitat, els objectes proporcionen a través d'aquest tipus de dibuix una aproximació a la realitat i tangibilitat. La natura i el camp han sigut una gran font d'inspiració doncs, és on centren les narracions i els oficis que allí s'exerceixen.

Al llarg de la història del art, trobem artistes que han tractat les qüestions de espai i textura, de manera plàstica i teòrica. Johannes Itten va ser un gran pintor, dissenyador, escriptor i professor de la Bauhaus, en la que va fer un estudi de *Els materials i les textures*, del qual opinava que *"Si els estudis de la natura apunten a una fixació, a ser possible imparcial, de les impressions perceptibles y amb això aconseguir <<una representació exacta dels tons i de les formes característiques>>"*. Es a dir, quan més imparcial i concreta es la realitat representada s'aconsegueix una representació més exacta de tons i formes. Esta afirmació se il·lustra com exemple de la teoria de Itten en obres realitzades per LiLi Graf, y els estudis de textura sobre la fusta, la *Caixa Esfèrica* de Naum Slutzky, amb textures puntejades o, la *Caixa Metàl·lica* de Alfred Lippivec.

Tant en el dibuix com en la pintura, les textures són una part principal de l'obra. A través d'elles, els artistes porten segles intentant imitar en les seues representacions bidimensionals les sensacions tàctils dels objectes de la realitat. Les sensacions de relleu l'aconsegueixen amb la realització de degradats del color, realitzant entramats de línies, superposant formes, etc. La artista Clara Petters es va convertir en una clara virtuosa en la imitació de textures naturals en els bodegons barrocs. En les etapes del Cubisme y el Dadaisme, es va generar una ruptura entre pintura y escultura a través del collage, doncs hi ha una clara importància de les textures y el seu mètode de representació en aquestes etapes. Un clar exemple d'això es Kurt Schwitters.

L'art, va canviant al llarg del temps, i trobem artistes de tots els camps en aquest sentit. L'artista estatunidenc Gary Villareal, es un clar exemple de entramats per a la realització de volums i textures en les seues figures surrealistes. També trobem, el muralista Phlegm, el qual també utilitza trames, encara que d'una manera més ruda, deixant una clara visió de la representació de textures y clarobscur. Aquets dos artistes aporten al projecte una llunyana reminiscència del traços.

Fig. 3

Fig.4

Com s'observa en les figures 3 i 4, aquest han estat el model de realisme que s'ha assolit en la realització del projecte per totes les qüestions anomenades anteriorment. En les figures 5 i 6 es veu el referent que influeix directament sobre la configuració grafico-plàstica de la trama i la textura, a banda de una cerca personal d'aquets aspectes.

Fig. 5

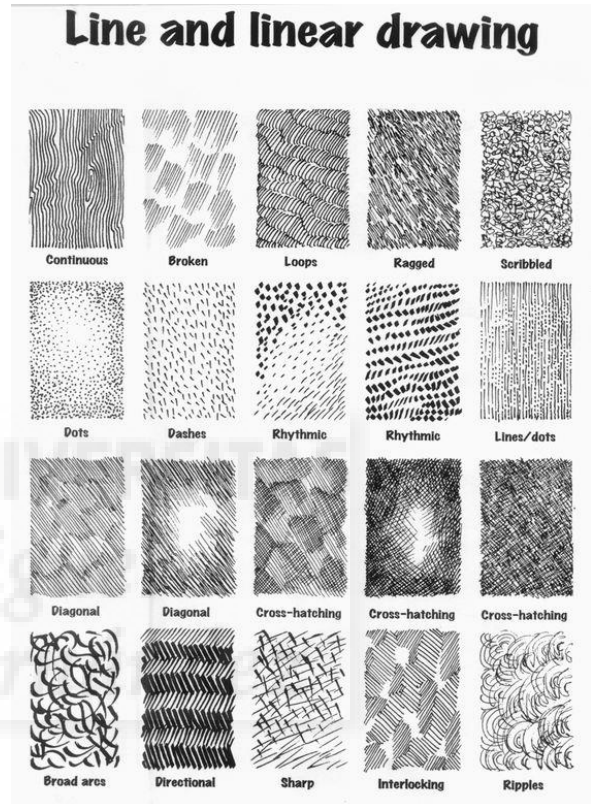

Fig.6

3. JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

Amb la proposta de participació d'aquest projecte tant important dins del panorama de l'escriptura valenciana, en primer lloc, nomenar la il·lustració de formar part d'un grup que lluita per la conservació de la llengua valenciana i la cultura rondallística, rendint homenatge als nostres avantpassats.

En quant al tema del projecte, el primer punt a realitzar, ha estat la comprensió i cerca d'elements comuns entre totes les rondalles del llibre, ja que en total seran 35 il·lustracions, més la portada, i s'ha de crear una articulació entre tot el conjunt. Aquets elements han estat els objectes i animals que formen part de la quotidianitat del antic món rural dels pobles valencians i que son distintius de la cultura, amb l'objectiu de apropar al lector a la realitat d'aquell moment històric.

Això, fa que es passe per alt les escenes fantàstiques i misterioses que es narren i les ensenyances que algunes rondalles tenen, per a deixar espai a la imaginació del lector en aquets punts. Seguidament, per reforçar aquesta idea, les il·lustracions del llibre "Murta i el Minairons" han servit de referència per a dibuixar objectes descontextualitzats del seu entorn immediat. En primer lloc, perquè en algunes rondalles aquets objectes típics passen totalment desapercebuts dins de la historia, introduint-los així de manera natural, però restant la importància de l'objecte en qüestió. En segon lloc, per a donar-li forma al objecte, amb el seu aspecte antic, i que l'espectador pugue construir ell mateix la resta del relat des de una imatge que l'aproxime a la part més real del relat, com ho son els escenaris i objectes.

Aquesta concordança entre totes les il·lustracions, amb la pròxima finalització del projecte, ha estat necessari la creació d'un storyboard amb el qual s'obrin les possibilitats de il·lustrar una cosa o una altra, creant així una varietat de objectes i evitant la repetició de imatges iguals o semblants en els relats adjacents.

El fet d'assolir aquest tipus d'estil artístic, es degut a la diversitat dialectal que es pot apreciar al llarg del llibre. Per a representar aquest aspecte de la escriptura, s'ha entès aquest fenomen com textures dins l'idioma, que ofereixen matisos i diferències entre rondalles. Del mateix mode s'ha tractat la gràfica. Assumint que la traducció d'aquesta qüestió dialectal al concepte grafico-plàstic, s'interpreta en aquest camp, com textures dels diversos materials que componen els objectes representats en les il·lustracions.

Com a font d'inspiració de les textures i objectes, ha sigut necessari l'aproximació i cerca de aquets objectes antics com la fusta, el metall, les ferramentes o les sedalines; llocs que es nomenen en les històries com el cementeri d'Ares, Cocentaina o la Serra de Mariola (el quals seran il·lustrats en la continuació de les il·lustracions); animals que formen part de les històries com burrets, pardals o gossos; o oficis que gairebé han desaparegut com el de fuster artesanal, llaurador, costurera o panader artesà.

El material utilitzat per a dibuixar són retoladors estilogràfics, de 0.05 i 0.1 de grossor. Amb això, s'aconsegueix un detallisme molt minuciós, fent que la reproducció de les textures sigue molt real. També, hi havia prestar especial atenció a qüestions relatives al posterior format d'impressió del llibre. Amb les pautes marcades d'un estil monocromàtic, amb pocs grisos i un dibuix adaptable a la tipografia y format.

Per últim, i no menys important, una altre punt a tenir en compte, era fer unes il·lustracions adaptades a tots els públics. El fet de no representar les escenes en les que els personatges actuen, és perquè en algunes de les rondalles es mencionen temes com el robatori, el sexe, l'assassinat, actes amb malícia o secrecions del cos humà. Aquets temes s'aborden des de un punt de vista còmic o d'ensenyança que li resta el pes i la serietat, amb expressions antigues, més o menys estrofolàries, dels pobles interiors. Per això, no s'ha tractat de accentuar aquestes coses, dona-li importància a la finalitat última de remarcar allò que fa de la terra valenciana un exemple de cultura, aconseguint així que el llibre sigue més accessible als més joves, i més lleuger i entretingut als més grans.

4. PROCÉS DE PRODUCCIÓ

Des de l'inici, el primer pas ha estat la creació d'un storyboard per fer la tria de imatges més apropiades per a cada rondalla (fig. 7 i fig.8).

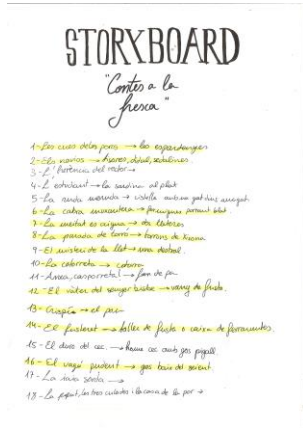

Fig.7

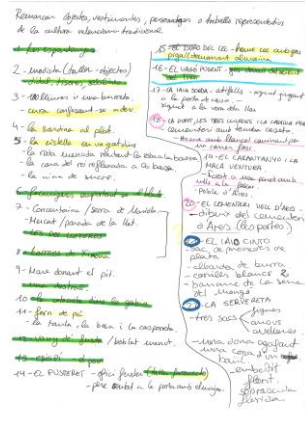

Fig.8

En segon lloc, la elaboració de esbossos en diverses tècniques plàstiques com: tinta xinesa amb pinzell (fig.9 i fig. 10), retoladors estilogràfics (fig. 11 i fig. 12) i ceres blanques (fig.13 i fig. 14).

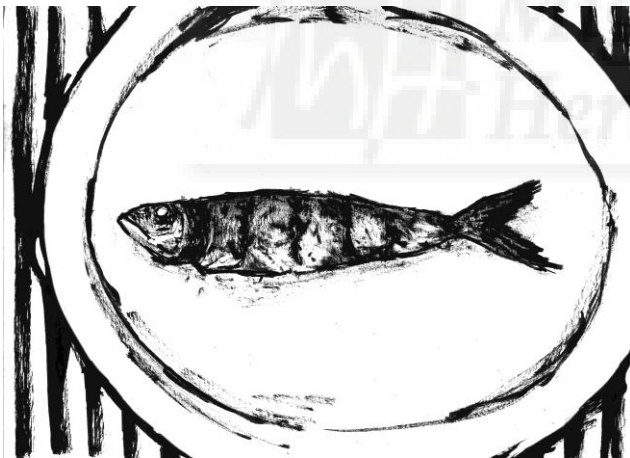

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

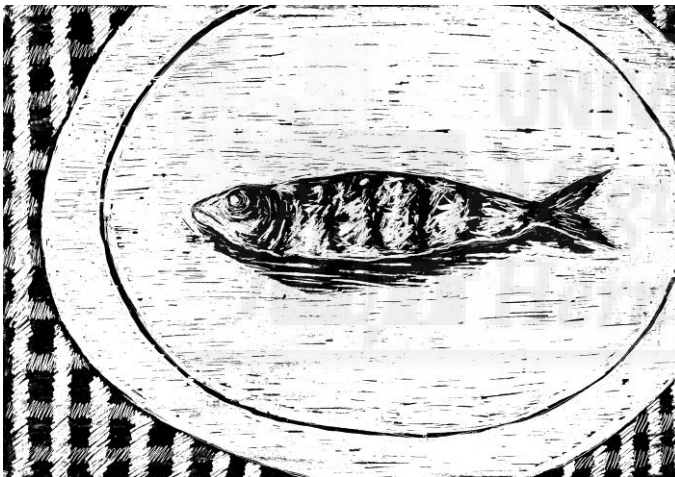

Fig. 13

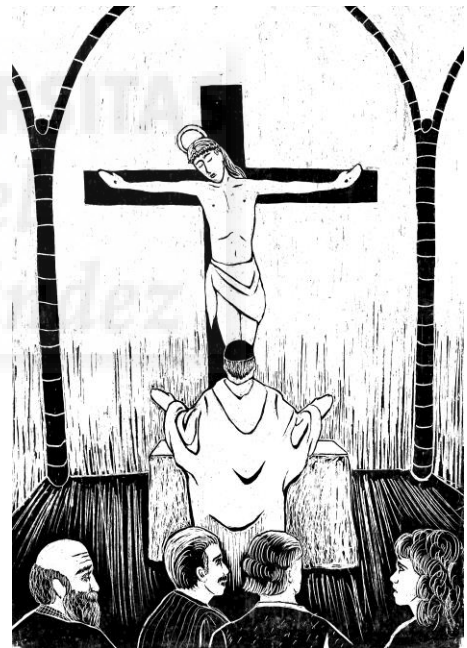

Fig.14

A continuació, es fa la selecció de la il·lustració que millor s'adapta al format del llibre i, per finalitzar, es procedeix a la realització de les obres amb l'estic i la tècnica escollida i millorant al màxim la qualitat del dibuix. L'esbós seleccionat es tracta de la imatge nomenada "figura 12" amb la tècnica de retoladors estilogràfics de 0,05 i 0,1 de grossor.

5. RESULTATS

CONCLUSIÓ

A la finalització de la part requerida per al TFG de l'obra completa, hi ha que tractar diversos punts que s'han assolit en el transcurs de la creació de les il·lustracions, que fan que s'hagen complert amb èxit els objectius assenyalats des de l'inici de la proposta. Per tant, fan que l'obra pugue passar a la següent etapa, amb l'editorial, de la construcció i realització d'aquest llibre, que es un petit tresor per a la cultura, la tradició i la llengua valenciana.

Per a començar, assenyalar la qualitat de les textures aconseguides en les il·lustracions. Com era un punt important a assolir en el plantejament teòric, era de vital importància que el resultat estigues a la altura que s'exigia en el concepte. La diversitat de tipus de fusta, pelatge d'animals, plantes en el objectes del camp, metalls, pedres..., en resum, de textures aconseguides, fa que el conjunt de la obra tingue tot el sentit a nivell conceptual i grafico-plàstic al mateix temps.

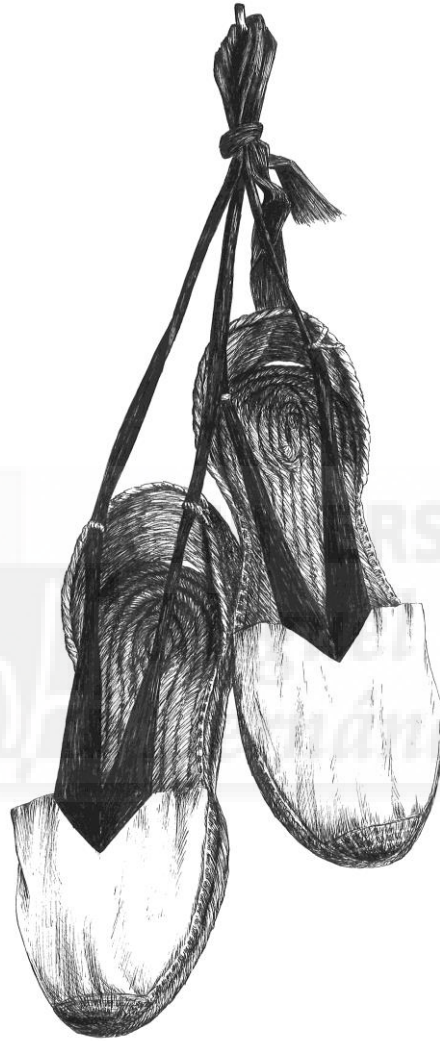
En quant a l'absència de fons, era necessari que els objectes tingueren pel seu propi compte una tridimensionalitat que els aportés un volum en l'espai, ja que la inexistència d'un lloc en el que habitar, podria haver causat que no s'entengueren els objectes per si mateixos, que es sentira una carència en les il·lustracions i semblaren que estan incompletes.

Per aquest motiu, el realisme dels objectes i animals ha estat un paper clau. Sense l'aproximació a la realitat que ofereixen les formes, textures i claroscurs en el seu conjunt, que conformen cada dibuix, possiblement no s'hagués arribat als objectius marcats des de l'inici. Fent així, que la mancança d'alguna d'aquestes coses deixés a l'obra "coixa".

Pot ser, per a la digitalització i format d'impressió algun retoc digital s'haurà de fer, però en general podem dir que els objectius s'han assolit amb èxit. Des de la cerca de la unificació d'estil d'escriptura i dibuix; crear un conjunt d'il·lustracions que estigue

unida i amb concordança; la temàtica i tenir en compte la impressió posterior; i per últim, unes il·lustracions amables per a tots els públics.

OBRES

Autora: Paula Sanz Lorente

Títol de la rondalla: *“Les cues dels porcs”*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

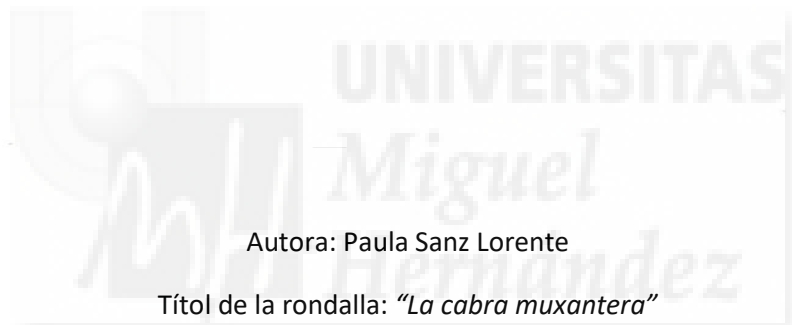
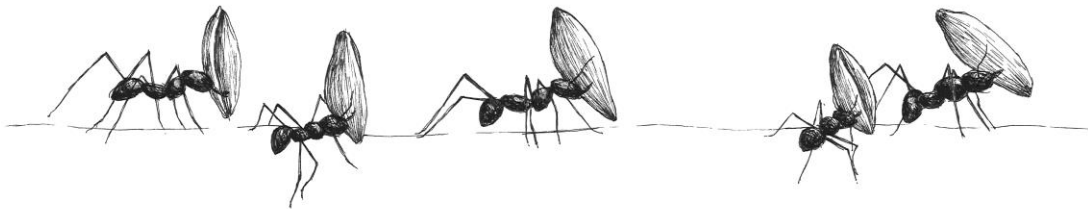
Títol de la rondalla: *"Els novios"*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

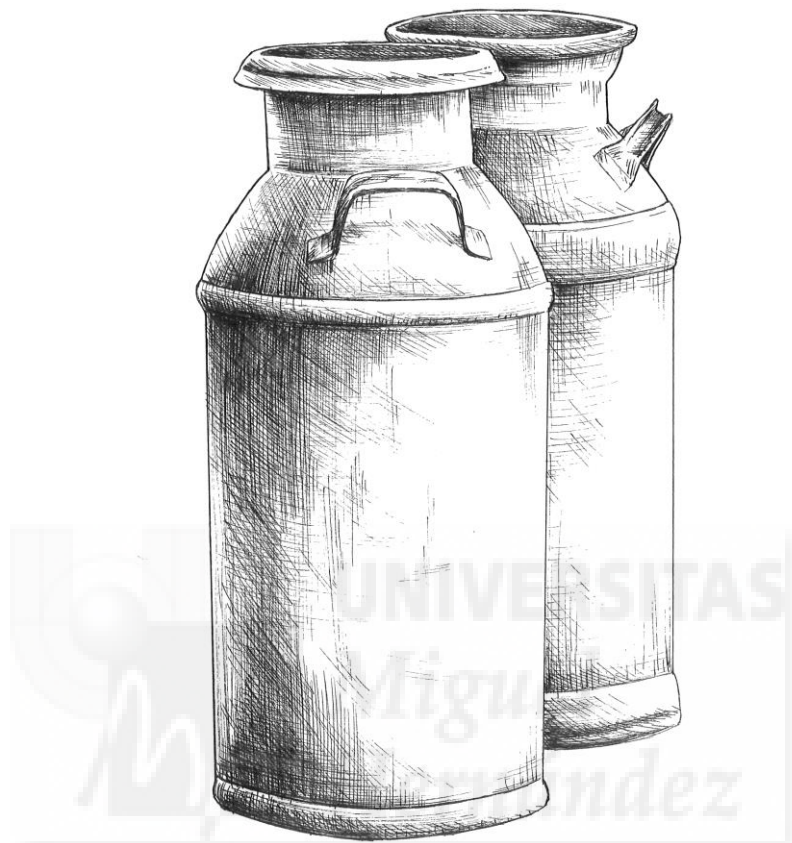
Títol de la rondalla: *"La cabra muxantera"*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

Títol de la rondalla: *“La meitat es aigua”*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

Títol de la rondalla: *“La parada de torró”*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

Títol de la rondalla: *“El misteri de la llet”*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

Títol de la rondalla: *“La cotorreta”*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

Títol de la rondalla: *"El vàter del senyor bisbe"*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

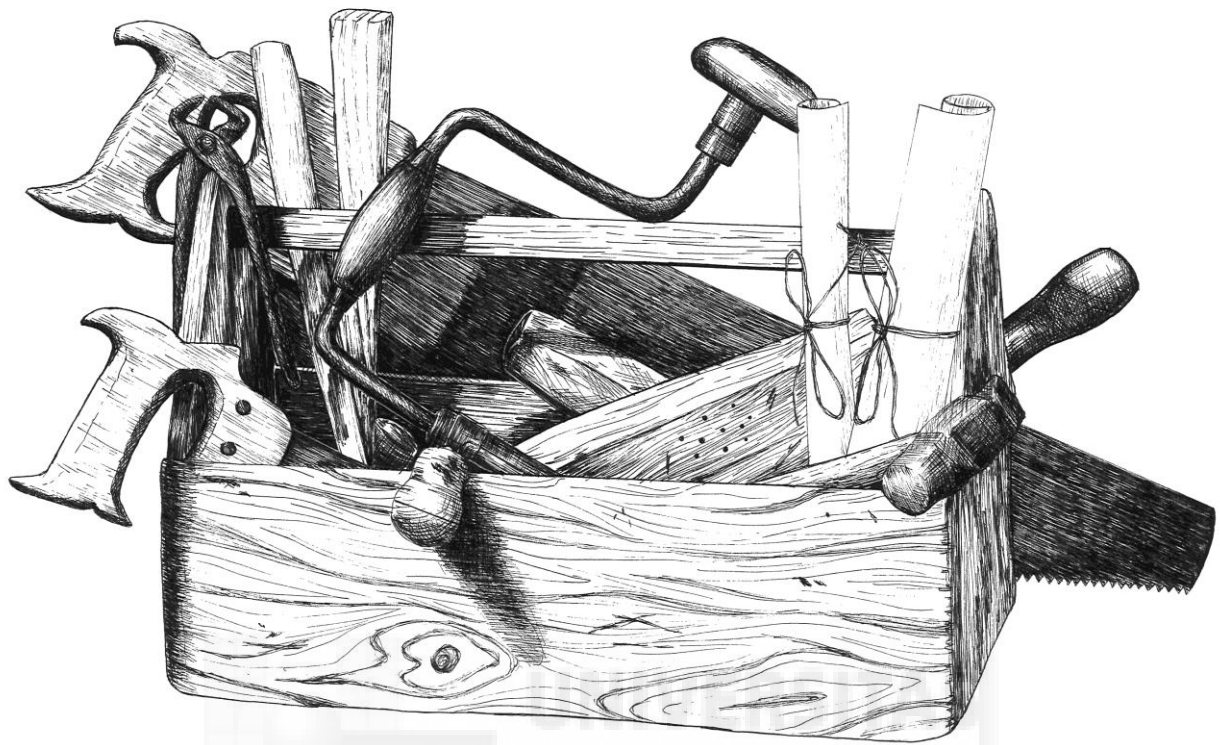
Títol de la rondalla: "Crispi"

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Mh Miguel
Hernández

Autora: Paula Sanz Lorente

Títol de la rondalla: "El fusteret"

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

Autora: Paula Sanz Lorente

Títol de la rondalla: *"El vagó pudent"*

Tècnica: Retoladors estilogràfics

Suport: Paper blanc, Caballo 109

Mesures: A4

Any de producció: 2019

6. BIBLIOGRAFIA

FIGURES

- Figura 1: Autor: Pau Urios. Il·lustració del llibre *Murta i els Minairons*. Obra digital.
- Figura 2: Autor: Pau Urios. Il·lustració del llibre *Murta i els Minairons*. Obra digital.
- Figura 3: <<https://www.pinterest.es/pin/841891724070932859/>>[consulta: 04/05/2019]
- Figura 4: <<https://www.pinterest.es/pin/672021575622546308/>>[consulta: 04/05/2019]
- Figura 5: <<https://www.pinterest.es/pin/531495193520366351/?nic=1>>[consulta: 04/05/2019]
- Figura 6: <<https://www.pinterest.es/pin/116319602849226067/>>[consulta: 04/05/2019]
- Figura 7: Storyboard de il·lustracions de *Contes a la fresca*.
- Figura 8: Storyboard de il·lustracions de *Contes a la fresca*.
- Figura 9: Paula Sanz (2019). Esbós de *L'estudiant*. Tinta xinesa, A4.
- Figura 10: Paula Sanz (2019). Esbós de *La Ruda menuda*. Tinta xinesa, A4.
- Figura 11: Paula Sanz (2019). Esbós de *L'herència del rector*. Retolador estilogràfic, A4.
- Figura 12: Paula Sanz (2019). Esbós de *Les cues dels porcs*. Retolador estilogràfic, A4.
- Figura 13: Paula Sanz (2019). Esbós de *L'estudiant*. Cera blanca, A4.
- Figura 14: Paula Sanz (2019). Esbós de *L'herència del rector*. Cera blanca, A4.

FONTS ELECTRÒNIQUES

- <http://agrega.juntadeandalucia.es/repositorio/16052017/9b/es-an-2017051612-9145549/12-expresividad-de-las-texturas-en-las-arte-s-visuales.html>
- <https://www.artstation.com/villararte>
- <https://www.educacion.navarra.es/documents/57308/57787/EXPRESGRAFICA.pdf/d720e031-0561-4626-a538-88a25037e163>
- <https://empresite.economista.es/AILA-EDICIONS.html>
- [https://en.wikipedia.org/wiki/Phlegm_\(artist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Phlegm_(artist))

- <https://es.pngtree.com>
- [https://es.wikipedia.org/wiki/Johannes Itten](https://es.wikipedia.org/wiki/Johannes_Itten)
- <https://www.pinterest.es>
- <https://www.wordreference.com>

LLIBRES

- Climent, Mercè (2018). *Murta i els Minairons*. Altea: AILA EDICIONS.
- Raül Verdú, Jordi (pendent de publicació). *Contes a la fresca*. Alacant: ALADROC.
- Wick, Rainer (1998). *La pedagogía de la Bauhaus*. Editor: ALIANZA Editorial.

